

Сергій Степанович РОМАНЕНКО

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри спортивних ігор,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського
ORCID ID: 0000-0002-4446-9244

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Романенко С. С. Фінансово-економічні аспекти розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Том 6. № 3. С. 330–335.

Анотація

Сучасні дослідження свідчать, що спортивно-оздоровча діяльність є важливим системоутворюючим елементом соціально-економічних систем, розвиток якої має мультиплікативний ефект на широке коло сфер суспільного та економічного життя. Метою статті є аналіз фінансово-економічних аспектів розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. Результати. Здійснено аналіз фінансово-економічних аспектів розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні, а також скорочення обсягів фінансування сфери фізкультури і спорту в Україні. Визначено, що за період 2015-2020 років загальні видатки на розвиток фізкультури і спорту скоротилися на 81,9%, а фінансування галузі з державного бюджету – на 92,3%. Таке скорочення видатків пов'язано із погіршенням загальної економічної ситуації та спрямуванням коштів на фінансування більш нагальних з точки зору урядовців проблем, а саме – фінансування армії та забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, розвитку транспортної інфраструктури тощо. Висновки. Наведено механізм впливу спортивно-оздоровчої діяльності на національну економіку. Наголошено, що важливим чинником розвитку будь-якої сфери національної економіки є забезпечення належного рівня фінансування, а також ефективний розподіл фінансових ресурсів у відповідності до потреб та визначених цілей. Зазначено, що основними джерелами розвитку спорту та фізкультури у залежності від сфери діяльності є кошти державного і місцевого бюджетів, також територіальних громад, кошти спонсорів та міжнародних організацій, кошти приватного бізнесу та населення.

Ключові слова: фінансово-економічні аспекти, спортивно-оздоровча діяльність, фінансування, бюджет.

Serhii ROMANENKO

PhD (Candidate of Philosophical Sciences), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Sport Games, South Ukrainian K. D. Ushynsky National Pedagogical University

FINANCIAL AND ECONOMIC ASPECTS OF SPORTS AND HEALTH DEVELOPMENT IN UKRAINE

Romanenko, S. Financial and economic aspects of sports and health development in Ukraine. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2021. Volume 6. № 3, pp. 330–335.

Abstract

Modern research shows that sports and health activities are an essential system-forming element of socio-economic systems, the development of which has a multiplier effect on a wide range of spheres of social and economic life. The purpose of the article is to analyze the financial and economic aspects of developing sports and health in Ukraine. The financial and economic factors of developing the sports and health sphere in Ukraine are analyzed, as well as the reduction in funding for physical education and sports in Ukraine. It is determined that for the period 2015-2020, the total expenditures for the development of physical activities and sports decreased by 81.9%, and funding for the industry from the state budget decreased by 92.3%. This reduction in spending is due to the deteriorating general economic situation and the use of funds to finance more pressing issues from the viewpoint of government officials, namely, funding the army and national security, health, transport infrastructure development, etc. In 2015, the share of the public budget structure of financial sources was 23%, and local and regional budgets were 46.1%. In 2020, the situation changed significantly, and the share of the state budget decreased to 10%, and local budgets increased to 87.7%. This redistribution of funding sources is primarily related to the implementation of the decentralization reform, in which funding for a significant part of the humanitarian sphere has moved to the level of district budgets and local communities. As a result of the reform, only for the period 2018-2020, the share of financing of physical culture and sports in the structure of expenditures from the budgets of territorial communities increased from 3.4%

© Сергій Степанович Романенко, 2021 to 42.2%. The mechanism of influence of sports and health-

improving activity on the national economy is given. It is emphasized that an essential factor in developing any sector of the national economy is to ensure the appropriate level of funding and efficient allocation of financial resources according to the needs and objectives. It is determined that the primary sources of development of sports and physical activities, depending on the nature of activity, are the funds of state and local budgets, as well as local communities, sponsors and international organizations, funds of private business, and the population.

Keywords: financial and economic aspects, sports and health activities, financing, budget.

JEL classification: G18, H30, H51, H61, I00

Вступ

Сучасні дослідження свідчать, що спортивно-оздоровча діяльність є важливим системоутворюючим елементом соціально-економічних систем, розвиток якої має мультиплікативний ефект на широке коло сфер суспільного та економічного життя.

На даному етапі розвитку світової економіки спорт робить безпосередній внесок в економічний розвиток, його можна використовувати як засіб для генерування широкого кола нових видів економічної діяльності, що стимулюють інновації та соціальні рухи, враховуючи його потужний мотивуючий фактор для різних індивідів і груп. Спорт і фізична активність можуть мати серйозні економічні та соціальні наслідки, особливо на місцевому чи регіональному рівні, за умови ефективного управління даним сектором [1].

Дослідження фінансово-економічних аспектів спортивно-оздоровчої діяльності в Україні попередньо досліджували відомі вчені, зокрема: К. Богатирьов, І. Бошинда, І. Іртищева, І. Крамаренко, Ю. Наумко, М. Стегней, М. Третьякова, І. Лапичка, С. Цимбалюк та ін. Однак постійний перерозподіл фінансування між статтями бюджету вимагає поглибленого дослідження щодо аналізу фінансово-економічних аспектів розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні.

Формулювання цілей статті

Метою статті є аналіз фінансово-економічних аспектів розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні.

Виклад основного матеріалу

За традиційним підходом сфера фізичної культури і спорту розглядається вченими в контексті її впливу на здоров'я та спосіб життя населення, формування відповідної культури поведінки. Згідно із цим підходом основним завданням даної сфери є зміцнення фізичних характеристик стану людини. Саме цей ефект і визначає ту специфіку, яка ставить галузь у ряд основоположних щодо забезпечення соціально-економічного зростання будь-якої людської спільноти [2]. У цьому контексті розвиток спортивно-оздоровчої сфери та підвищення рухової активності населення визначається науковцями як один з важливих чинників розвитку трудового потенціалу, підвищення продуктивності праці та зниження витрат на охорону здоров'я.

Більшість наукових досліджень, спрямованих на визначення економічного ефекту від розвитку фізичної культури і спорту, у контексті їх впливу на розвиток національної, регіональної та економіки підприємств доводять, що інвестиції, вкладені у підвищення рухової активності громадян, призводять до формування сталого соціального та економічного ефектів, а саме: сприяють покращенню здоров'я та самопочуття, зниженню рівня конфліктів і стресів, підвищують якість соціальних зв'язків і комунікацій, стимулюють людей до роботи в команді та лідерства, що в кінцевому результаті сприяє росту продуктивності праці, генерації креативних ідей, зниженню витрат на оплату лікарняних та зростанню загального добробуту.

Таким чином, зростання фізичної активності громадян, зокрема за рахунок розвитку аматорського спорту, може стати потужним драйвером економічного зростання завдяки насамперед двом мультиплікативним ефектам, а саме: зростання

продуктивності праці та розвитку спортивної індустрії.

За оцінками UIF, через низьку фізичну активність населення і відповідні наслідки у вигляді хвороб, нижчої продуктивності праці і тривалості життя, економіка України за останні 10 років недоотримала 73 млрд дол. ВВП (сукупно за період 2011-2020 років). Вища продуктивність, більша кількість економічно активного і зайнятого населення могли б забезпечити більшу кількість створених у країні товарів і послуг. Відповідно – до Бюджету України надійшло б більше податків у вигляді ПДВ, корпоративних податків, податків на працю, включно з ПДФО. Сукупні втрати Бюджету України за 10 років, за оцінками UIF, становлять не менше 23 млрд дол. [3].

Оскільки сфера спорту в Україні становить усього 0,2% ВВП, її фінансування з економічної точки зору розглядають за залишковим принципом. Проте, в економічних розрахунках не враховується мультиплікативний ефект від розвитку даного сектору на економіку.

На рисунку 1 наведено механізм впливу спортивно-оздоровчої діяльності на національну економіку, визначений спеціалістами Українського інституту Майбутнього.

Рис. 1. Розподіл спортивних споруд та рівень їх завантаженості у регіонах України
Джерело: [3]

З метою визначення впливу розвитку фізичної культури і спорту на ВВП через механізми державного фінансування даної галузі та отримання зворотного зв'язку, виходячи з доступних статистичних даних, здійснено спробу визначити, чи існує кореляція між державною політикою у сфері фінансування галузі фізичної культури і спорту та фінансуванням розвитку системи охорони здоров'я, рівнем захворюваності населення, обсягом наданих послуг у сфері спорту та ВВП.

В основу дослідження покладено гіпотезу, що підтверджується на практиці більшості країн з розвинутою економікою і припускає такі судження:

1) Зростання витрат на охорону здоров'я, за умови їх ефективного перерозподілу, сприяє підвищенню рівня здоров'я населення, зниженню рівня захворюваності та збільшенню тривалості життя. Це, у свою чергу, підвищує продуктивність трудового потенціалу, сприяє зростанню чисельності економічно-активного населення, продуктивності праці та загального добробуту, що позитивно відображається на рості ВВП.

2) Підвищення рівня здоров'я та добробуту населення стимулює розвиток сфери культури і спорту, що позитивно позначається як на подальшому скороченні захворюваності (зокрема і психоемоційних розладів), так і стимулює економічне зростання даної сфери, зокрема через збільшення обсягу наданих послуг, що у свою чергу також позитивно позначається на ВВП.

3) Збільшення державних витрат на фінансування сфери фізкультури і спорту позитивно впливає на розвиток та популяризацію спорту, збільшення приватних інвестицій у її розвиток та сприяє залученню у дану сферу ширшого кола населення через підвищення фізичної та економічної доступності.

4) Збільшення питомої ваги населення, фізкультура і спорт, для кого є важливим атрибутом стилю життя, сприяє зниженню рівня захворюваності з різних причин, стимулює підвищення продуктивності праці та, відповідно – зростання ВВП.

Важливим чинником розвитку будь-якої сфери національної економіки є забезпечення належного рівня фінансування, а також ефективний розподіл фінансових ресурсів у відповідності до потреб та визначених цілей. Основними джерелами розвитку спорту та фізкультури у залежності від сфери діяльності є кошти державного і місцевого бюджетів, також територіальних громад, кошти спонсорів та міжнародних організацій, кошти приватного бізнесу та населення.

Таблиця 1. Джерела фінансування фізкультури і спорту в Україні

Джерела фінансування	2015		2018		2019		2020		Приріст 2020 /2015, %
	млн грн	% у структурі	млн грн	% у структурі	млн грн	% у структурі	млн грн	% у структурі	
Усього видатків	5643,0	100	10778	100	964,3	100	1023,0	100	-81,9
Державного бюджету	1338,1	23,7	3702,5	34,4	95,1	9,9	103,6	10,1	-92,3
Місцевих бюджетів	2603,9	46,1	6448,7	59,8	831,3	86,2	896,9	87,7	-65,6
з них									
Обласних	840,0	14,9	2367,1	22,0	132,3	13,7	45,3	4,4	-94,6
Районних та міст обласного значення	1340,5	23,8	2894,9	26,9	340,6	35,3	259,0	25,3	-80,7
Міських (крім міст обласного значення), сільських та селищних рад	423,3	7,5	825,2	7,7	168,0	17,4	161,3	15,8	-61,9
Об'єднаних територіальних громад	-	-	361,5	3,4	190,4	19,7	431,3	42,2	-
позабюджетних надходжень	57,7	1,0	627,0	5,8	37,8	3,9	22,6	2,2	-60,9
Громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування	1643,4	29,1	84,2	0,8	2,7	0,3	0,4	0,0	-100,0

Джерело: розраховано за даними Міністерства молоді і спорту України [4]

Статистичні дані свідчать про суттєве скорочення обсягів фінансування сфери фізкультури і спорту в Україні. Зокрема, за період 2015-2020 років загальні видатки на розвиток фізкультури і спорту скоротилися на 81,9%, а фінансування галузі з державного бюджету – на 92,3%. Таке скорочення видатків пов'язано із погіршенням загальної економічної ситуації та спрямуванням коштів на фінансування більш нагальних з точки зору урядовців проблем, а саме – фінансування армії та забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, розвитку транспортної інфраструктури тощо. Проте, на думку експертів, недофінансування сфери спортивно-оздоровчої діяльності у стратегічній перспективі загрожує подальшим скороченням середньої тривалості життя населення, рівня захворюваності, посилення процесів маргіналізації підлітків та розвитку інших проблем, що створюють загрози не тільки для соціальної, а також економічної безпеки держави.

Протягом дослідженого періоду бачимо також суттєві зміни у структурі джерел фінансування видатків на розвиток фізкультури і спорту. Зокрема це перерозподіл видатків між державним та місцевими бюджетами. У 2015 році питома вага державного бюджету в структурі фінансових джерел становила 23%, а місцевих регіональних бюджетів – 46,1%. У 2020 р. ситуація суттєво змінилася, і питома вага державного бюджету скоротилася до 10%, а місцевих бюджетів – зросла до 87,7%. Такий перерозподіл джерел фінансування пов'язаний насамперед з реалізацією реформи

децентралізації, за якої фінансування значної частини гуманітарної сфери перейшло на рівень районних бюджетів та територіальних громад. У результаті реформи лише за період 2018-2020 років питома вага фінансування фізкультури і спорту у структурі видатків з бюджетів територіальних громад зросла з 3,4% до 42,2%.

Зростання ролі територіальних громад у фінансуванні культури і спорту є позитивною тенденцією, оскільки саме на рівні територіальних громад створюються та фінансуються основні проекти та програми з розвитку фізкультури і спорту відповідно до потреб населення, а також організація фізичного виховання на базі шкільної та професійно-технічної освіти. Такий підхід також розширює можливості для розвитку проектів у сільській місцевості. Разом з цим, більшість територіальних громад залишаються фінансово неспроможними для збільшення обсягів цього фінансування, оскільки обмежені наявними бюджетними надходженнями та необхідністю забезпечення пріоритетності видатків на фінансування соціально-захищених статей.

Негативними тенденціями щодо фінансування розвитку фізкультури і спорту є суттєве скорочення майже на 100 відсотків ролі громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування. У країнах з розвинутою економікою громадські організації та фонди відіграють важливу роль у розвитку спорту та отримують різноманітні преференції від держави.

Як доречно зазначає Москальов А.А., «за часів командної системи одне із провідних місць у фізкультурно-спортивному русі посідали добровільні фізкультурно-спортивні товариства, які відігравали помітну роль в організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності серед працюючого населення, проводили масові спортивні змагання, здійснювали підготовку спортсменів високої кваліфікації – членів збірних команд України з різних видів спорту. Головними джерелами їх фінансування були цільові кошти галузевих профспілок та членські внески. Сьогодні з об'єктивних причин вони фактично позбавлені вказаних джерел існування. Намагаючись відновити втрачені позиції, керівництво товариств звертається до держави за фінансовою підтримкою замість того, аби адаптуватися до вимог ринку, знаходити нові форми економічних стосунків зі споживачами фізкультурно-спортивних послуг, які б ґрунтувалися на обох інтересах сторін» [5, с. 284]. Активізація діяльності даних організацій та посилення їх впливу на розвиток фінансового забезпечення фізкультури і спорту потребує удосконалення законодавства в цій сфері та створення ефективних правових відносин між державою та громадськими організаціями на умовах партнерства.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Здійснено аналіз фінансово-економічних аспектів розвитку спортивно-оздоровчої сфери в Україні. Здійснено аналіз скорочення обсягів фінансування сфери фізкультури і спорту в Україні. Визначено, що за період 2015-2020 років загальні видатки на розвиток фізкультури і спорту скоротилися на 81,9%, а фінансування галузі з державного бюджету – на 92,3%. Таке скорочення видатків пов'язано із погіршенням загальної економічної ситуації та спрямуванням коштів на фінансування більш нагальних з точки зору урядовців проблем, а саме – фінансування армії та забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, розвитку транспортної інфраструктури тощо.

Наведено механізм впливу спортивно-оздоровчої діяльності на національну економіку. Наголошено, що важливим чинником розвитку будь-якої сфери національної економіки є забезпечення належного рівня фінансування, а також ефективний розподіл фінансових ресурсів у відповідності до потреб та визначених цілей. Зазначено, що основними джерелами розвитку спорту та фізкультури у залежності від сфери діяльності є кошти державного і місцевого бюджетів, також територіальних громад, кошти спонсорів та міжнародних організацій, кошти приватного бізнесу та населення.

Список літератури

1. Arbu Mihai, Constantin Răzvan, Burcea George et.al. The contribution of sport to economic and Social development. *Studia ubb educatio artis gymn.* 2020. LXV, 1. pp. 27–38.
2. Цимбалюк С. Сутність та економічна роль спортивно-оздоровчої сфери регіону. *Економічний дискурс.* 2021. Випуск 1-2. С. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-6>
3. Український інститут майбутнього. Як перетворити 1\$ на 15\$ або особливості впливу фізичної активності громадян на економіку країни: Доповідь. URL: <https://uifuture.org/>
4. Україна спортивна. Інформаційний довідник. 2020 рік. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/nakazy_statystichna_zvitnist/zbirnik-2020.pdf
5. Москальов А. А. Сучасний стан фінансування сфери фізичної культури і спорту в Україні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія: Економічні науки.* 2013. Вип. 1. С. 282–287
6. Крамаренко І.С., Козаченко Л.А., Стиценко О.В., Карабін К.О. Інклюзивний туризм – інвестиційна складова економіки регіону. *Агросвіт.* 2020. №11. С. 83–89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.83
7. Kramarenko I. Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect. *Danish scientific journal.* 2017. №1. С. 20-28.
8. Zhuravel Y., Popadynets N., Irtysheva I., Stetsiv I., Stetsiv I., Hryhoruk I., Boiko Y., Kramarenko I., Hryshyna N., Trushlyakova A. Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies.* 2021. pp. 635–642.
9. Іртишева І. О., Трушлякова А. Б., Рябець Д. М. Демографічна ситуація України в системі виміру людського капіталу та охорони здоров'я. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент.* 2019. № 4 (82). С. 136–143.
10. Іртишева І., Рябець Д. Забезпечення доступності медичної допомоги як базової основи формування міцного здоров'я і благополуччя населення. *Економічний аналіз.* 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.060>

References

1. Arbu, Mihai, Constantin Răzvan, Burcea, George, Bogdan, et.al. (2020). «The contribution of sport to economic and Social development». *Studia ubb educatio artis gymn.* LXV, 1. pp. 27–38.
2. Tsybalyuk, S. (2021). «The essence and economic role of sports and health of the region». *Economic discourse.* Issue 1-2, pp. 57–65. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-1-6>
3. Ukrain's'kyj instytut majbutn'oho. Yak peretvoryty 1\$ na 15\$ abo osoblyvosti vplyvu fizychnoi aktyvnosti hromadian na ekonomiku krainy: Dopovid'. [Ukrainian Institute of the Future. How to convert \$ 1 to \$ 15 or features of the impact of physical activity on the country's economy: Report]. Available at: <https://uifuture.org/>
4. Ukraina sportyvna. Informatsijnyj dovidnyk. 2020 rik. [Ukraine is sports. Information guide. 2020]. Available at: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Fizychna_kultura/nakazy_statystichna_zvitnist/zbirnik-2020.pdf
5. Moskalyov, A. A. (2013). «The current state of funding for physical culture and sports in Ukraine». *Bulletin of the Chernivtsi Trade and Economic Institute. Series: Economic Sciences.* Issue. 1, pp. 282–287.
6. Kramarenko, I. S, Kozachenko, L. A., Stytsenko, O. V. and Karabin, K. O. (2020). «Inclusive tourism is an investment component of the region's economy». *Agrosvit.* no 11, pp. 83–89. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.11.83
7. Kramarenko, I. (2017). «Social-economic and intellectual development of Ukraine: Regional and national aspect». *Danish scientific journal.* no 1, pp. 20–28.
8. Zhuravel, Y., Popadynets, N., Irtysheva, I., Stetsiv, I., Stetsiv, I., Hryhoruk, I., Boiko, Y., Kramarenko, I., Hryshyna, N. and Trushlyakova, A. (2021). «Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System». *International Conference on Human Interaction and Emerging Technologies.* pp. 635–642.
9. Irtysheva, I. O, Trushlyakova, A. B. and Ryabets, D. M. (2019). «Demographic situation of Ukraine in the system of measuring human capital and health care». *Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series: Economics and Management.* no 4 (82), pp. 136–143.
10. Irtysheva, I. and Ryabets, D. (2020). «Ensuring the availability of medical care as a basic basis for the formation of good health and well-being of the population». *Economic analysis.* Vol. 30. no 1. Part 2, pp. 60–65. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2020.01.02.060>

Стаття надійшла до редакції 20.07.2021 р.